Φως μέσα στο σκοτάδι - Η προσωπικότητα του αγίου Κοσμά του Αιτωλού (Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιερόθεος)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 24 Αυγούστου, 2020

Στην φρικτή και σκοτεινή σκλαβιά της Τουρκοκρατίας, υπήρχαν μερικά φώτα που έδιναν ελπίδα στο υπόδουλο γένος. Αναμφιβόλως η Εκκλησία με την ζωή της, την διδασκαλία της, τα μυστήρια και την λατρεία της, με τα σχολεία, τόσο τα γνωστά όσο και τα λεγόμενα κρυφά, με τα οποία προσέφερε συμπληρωματικές γνώσεις, υπήρξε ένα λαμπρό και μεγάλο φως που σκόρπιζε τα σκότη.

Ασφαλώς ένα τέτοιο μεγάλο φως, που εκπορεύθηκε μέσα από τα σπλάχνα της Εκκλησίας, υπήρξε και ο **άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός**, ο οποίος περιόδευσε σχεδόν όλην την Ελληνική επικράτεια, παρηγορώντας και ενισχύοντας ποικιλοτρόπως τους υποδούλους Ρωμηούς, με διδαχές, με θαύματα, με την λατρεία, με την ίδρυση σχολείων, κυρίως με την αγιασμένη ύπαρξή του. Και το έκανε αυτό μέσα σε ποικίλες δυσκολίες και πολλά εμπόδια. Δεν ήταν μόνο οι Τούρκοι που εμπόδιζαν το έργο του, αλλά και οι Εβραίοι και οι ποικίλοι συμφεροντολόγοι, επειδή πλήττονταν τα συμφέροντά τους. Γι’ αυτό και διέδιδαν πολλά σε βάρος του.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στην πρώτη διασωθείσα διδαχή του δίδει μερικά σημεία από την βιογραφία του, επειδή ήθελε τρόπον τινά να συστηθή. Έλεγε:

“Πρέπει δε να ηξεύρετε και η ευγένειά σας δια λόγου μου. Το ηξεύρω πώς άλλοι σάς λέγουν άλλα και άλλοι άλλα. Όμως, ανίσως θέλετε να μάθετε την πάσαν αλήθειαν, εγώ σας την λέγω. Η πατρίδα μου η ψεύτικη, η γήϊνος, η ματαία, είναι από του Αγίου Άρτης την επαρχίαν, από το Απόκουρο. Ο πατέρας μου, η μητέρα μου, το γένος μου ευσεβείς ορθόδοξοι Χριστιανοί. Είμαι λοιπόν και εγώ, αδελφοί μου, άνθρωπος αμαρτωλός, χειρότερος από όλον τον κόσμον. Είμαι όμως δούλος του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, του εσταυρωμένου και Θεού. Όχι πως είμαι εγώ άξιος να είμαι δούλος του Χριστού, αλλά ο Χριστός μου με καταδέχεται δια την ευσπλαχνίαν του”

(Ιωάννου Μενούνου: Κοσμά του Αιτωλού διδαχές, εκδόσεις Τήνος σελ. 116)

Τα λόγια αυτά του αγίου Κοσμά θεωρώ ότι είναι σημαντικά και θα μου επιτραπή ένας μικρός σχολιασμός.

Πρώτον. Τονίζει ότι κατάγεται από το Απόκουρο. Όπως λέγουν οι ιστορικοί, ο όρος αυτός που κυριαρχούσε καθ' όλην την περίοδο της Τουρκοκρατίας, μέχρι σήμερα, ίσως έχει ετυμολογική συγγένεια με τους αρχαίους "Κουρήτας" όπως ακριβώς λέγει ο Στράβων: "Ο εύηνος άρχεται εκ Βωμιέων των εν Οφιεύσιν, Αιτωλικού έθνους καθάπερ και οι Ευρυτάνες και Αγραίοι και Κουρήτες και άλλοι". Μάλιστα, ο Στράβων λέγει ότι οι Κουρήτες κατείχαν όλην την Αιτωλία, αλλά, όταν η Αιτωλία κατακτήθηκε από τον Αιτωλό τον Ενδυμίωνα, οι Κουρήτες υπεχώρησαν στην Ακαρνανία (βλ. Μεγάλη Ελληνική εγκυκλοπαίδεια Δρανδάκη, τόμος Ε' σελ. 154-165). Επομένως, ήταν Έλληνας κατά την καταγωγή ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός.

Δεύτερον. Χαρακτηρίζει την γενέτειρά του, στην οποία είδε το φως της ζωής, ως επαρχία του Αγίου Άρτης. Δηλαδή, εκφράζεται με εκκλησιαστική γλώσσα. Πράγματι, η Ιερά Μητρόπολη και Αρχιεπισκοπή Ναυπάκτου μέχρι τον 13ο αιώνα ξεκινούσε από την Ναύπακτο, η οποία ήταν έδρα της, και έφθανε μέχρι την Χιμάρα της σημερινής Αλβανίας. Όμως, από τα μέσα του 14ου αιώνος μέχρι σχεδόν την Επανάσταση του 1821 χαρακτηρίζεται ως Μητρόπολη Ναυπάκτου και Άρτης. Κάποια περίοδο, προσωρινά, ήταν και η Άρτα έδρα της Μητροπόλεως, κυρίως όμως έδρα ήταν η Ναύπακτος (βλ. Θρησκευτική και ηθική εγκυκλοπαίδεια, τόμος 9 στ. 325-328). Εκείνο που έχει σημασία είναι ότι ο άγιος Κοσμάς θεωρεί την επαρχία στην οποία γεννήθηκε μέσα από την εκκλησιαστική διάσταση. Άλλωστε τότε η Εκκλησία αποτελούσε κυρίως την πηγή και την υπόσταση του Έθνους, δεν ήταν το περιεχόμενο του Έθνους, αλλά το περιέχον το Έθνος. Όπως ο Πατριάρχης για ολόκληρη την Ρωμηοσύνη έτσι και ο Μητροπολίτης για κάθε επαρχία ήταν εθνάρχης.

Τρίτον. Ονομάζει την πατρίδα του, στην οποία γεννήθηκε, "ψεύτικη, γήινη, ματαία". Έχει σαφή γνώση της προελεύσεώς του, της πορείας του και της καταλήξεώς του. Δεν αυτονομεί την σωματική και βιολογική υπόστασή του, αλλά την βλέπει μέσα από την λεγομένη πνευματική υπόσταση. Δεν αισθάνεται ότι έρχεται από το μηδέν και καταλήγει στο μηδέν, αλλά έχει σαφή γνώση ότι το πολίτευμά του βρίσκεται στον ουρανό, εκεί κατευθύνεται και εκεί θα καταλήξη. Έτσι, το ψεύτικο αντιπαραβάλλεται προς το αληθινό, το γήινο με το ουράνιο και το μάταιο με το αιώνιο και μη πεπερασμένο.

Όλοι οι άγιοι αισθάνονται ότι έχουν μια συγκεκριμένη πατρίδα, την οποία αγαπούν, αλλά μαγεύονται από την αιώνια πατρίδα, βλέπουν τον τόπο μέσα από τον τρόπο ζωής, και τον χρόνο μέσα από το αιώνιο. Το χωρίο του Αποστόλου Παύλου: "*υμών γαρ το πολίτευμα εν ουρανοίς υπάρχει, εξ ου και σωτήρα απεκδεχόμεθα Κύριον Ιησούν Χριστόν*" (Φιλ. γ', 20) τους διακατέχει κυριολεκτικά. Ακριβώς δε το χωρίο αυτό δείχνει δύο πραγματικότητες. Η μία εντοπίζεται στο "*εν ουρανοίς*", που σημαίνει ότι η πηγή του δικαίου του χριστιανικού πολιτεύματος δεν βρίσκεται στους ανθρώπους, αλλά στον Θεό. Και η άλλη πραγματικότητα συνδέεται με το "*εξ ου σωτήρα απεκδεχόμεθα*" που σημαίνει ότι η πραγμάτωση του δικαίου, η απόλαυση των δικαιωμάτων των Χριστιανών δεν είναι ιστορική υπόθεση, αλλά εσχατολογική (βλ. Ιωάννου Ζηζιούλα, Ιστορία Ελληνικού Έθνους, τόμ. Στ').

Βεβαίως, αγαπούμε την πατρίδα και θυσιαζόμαστε γι' αυτήν, αλλά όμως δεν την απολυτοποιούμε. Σεβόμαστε το πολίτευμα μιας χώρας, αλλά μας εμπνέει το "*εν ουρανοίς*" πολίτευμα, όπως λέγεται στην προς Διόγνητον επιστολή: οι Χριστιανοί "π*ατρίδας οικούσιν ιδίας, αλλ' ως πάροικοι· μετέχουσι πάντων ως πολίται, και πάνθ' υπομένουσιν ως ξένοι· πάσα ξένη πατρίς εστιν αυτών, και πάσα πατρίς ξένη*".

Τέταρτον. Ο άγιος Κοσμάς αισθάνεται ότι το γένος του, οι γονείς του δεν είναι μόνον Έλληνες, αλλά και ευσεβείς ορθόδοξοι Χριστιανοί. Η Ορθοδοξία δεν είναι κάτι το παρέμβλητο που εξεδίωξε τον ελληνισμό, αλλά εκείνη που συνέχισε την αρχαία ελληνική σκέψη και νοηματοδότησε ακόμη περισσότερο τον ελληνισμό. Οι Πατέρες της Εκκλησίας συνέχισαν δημιουργικά την σκέψη των αρχαίων Ελλήνων, αφού απάντησαν, μέσα από το περιεχόμενο της αποκαλύψεως, στα οντολογικά, κοσμολογικά και ανθρωπολογικά προβλήματα που είχαν θέσει εκείνοι. Έτσι ακριβώς, δεν μπορεί σήμερα να εννοηθή Ελληνισμός έξω από την Ορθοδοξία, γιατί αποδυναμωμένος από το ορθόδοξο πνεύμα θα είναι ένας παγανισμός και εντελώς οπισθοδρομικός, παρωχημένος.

Πέμπτον. Ο άγιος Κοσμάς έχει βαθειά συναίσθηση ότι είναι ο μεγαλύτερος αμαρτωλός, αλλά ταυτόχρονα ότι είναι δούλος Ιησού Χριστού, αφού Εκείνος με την ευσπλαχνία Του τον καταδέχεται να είναι δούλος Του και να τον υπηρετή. Φαίνεται εδώ η βαθειά του πίστη, ταπείνωση και γενικά το ορθόδοξο ήθος, που συνδέεται με την αυτογνωσία, την ταπείνωση, αλλά και την τιμή να έχη κύριο όχι έναν άνθρωπο, έναν δυνάστη, αλλά τον εύσπλαχνο και γλυκύτατο Χριστό. Αυτό το ορθόδοξο ήθος ήταν μια πυρηνική βόμβα που τίναζε κάθε υπαρξιακή σκλαβιά, που τον έκανε να

αισθάνεται ελεύθερος πολιορκημένος, γιατί είναι δυνατόν να αισθάνεται κανείς ελεύθερος, ζώντας σε υπόδουλες πατρίδες, καθώς επίσης να αισθάνεται δούλος ζώντας σε ελεύθερες πατρίδες. Η ελευθερία είναι κυρίως μια υπαρξιακή υπόθεση.

Όσα ανέφερα με συντομία προηγουμένως ήταν το ρεύμα ζωής που περνούσε μέσα από την προσωπικότητα του αγίου Κοσμά του Αιτωλού και τον κατέστησε ένα μεγάλο φως, έναν προβολέα του ελληνορθοδόξου πνεύματος μέσα στο σκοτάδι της σκλαβιάς. Αυτό ήταν εκείνο που τον κατέστησε έναν γνήσιο επαναστάτη, εναντίον κάθε καθεστηκυίας τάξεως, υπαρξιακής, αισθητικής, βιολογικής και κοινωνικής. Η πνευματική ελευθερία δεν δεσμεύεται ούτε υποδουλώνεται ποτέ. Αυτήν προσφέρει η Εκκλησία με την ζωή της. Αυτήν έχουμε σήμερα ανάγκη, αφού διάφοροι τυραννίσκοι και δυνάστες, οι οποίοι παρουσιάζονται με χαμόγελα και επίπλαστες ευγένειες, επιδιώκουν να μας υποδουλώσουν και ως Έθνη και ως ανθρώπους. Χρειαζόμαστε αυτήν την παράδοση που προσωποποιείται στα πρόσωπα των αγίων, και συγκεκριμένα εδώ στην μορφή και την προσωπικότητα του αγίου Κοσμά του Αιτωλού.

Γι’ αυτό αισθανόμαστε την ανάγκη να παρακαλέσουμε: “άγιε Κοσμά, πατριώτη μας και πρόγονέ μας, τόσο στην ελληνική καταγωγή όσο και στην ορθόδοξη πίστη, πρέσβευε για όλους εμάς, γι’ αυτόν τον λαό που σε αγαπάει και αναμένει λύτρωση από κάθε σκλαβιά, πνευματική, ψυχολογική, πολιτιστική, στείλε την ευλογία σου σ’ αυτόν τον λαό που πεινά και διψά για ειρήνη, για αγάπη, για ελευθερία, για ανθρωπιά, για νόημα ζωής”. “Άγιε Ιερομάρτυς Κοσμά πρέσβευε προς Κύριον ελεηθήναι τας ψυχάς ημών”.

(Πηγή: parembasis.gr*)*